

Damian Koper

ORCID: 0000-0003-2883-3250

Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych UAM w Poznaniu

Rola społeczna mediów cyfrowych w orędziach papieża Franciszka z okazji Światowych Dni Środków Społecznego Przekazu

The social role of digital media in Pope Francis' messages on the occasion of the World Day of Social Communications

Abstract

Pope Francis, in his messages on the occasion of the World Day of Social Communications, addresses currently important issues concerning communication in the digital world. Appreciating the achievements in the field of new media, he points to the need for media education. In this article, I have used the method of analyzing the content of eleven messages of Pope Francis in terms of the social role of digital media, subjecting them to synthesis and critical evaluation. The constant development of the media affects the relevance of the issue I am discussing. The Pope's teaching expresses the position of the Church regarding the need for in-depth reflection on the proper understanding of the media's tasks and role in shaping society.

Keywords

digital media; pope Francis; communication

Rola mediów cyfrowych jest powszechnie znana, lecz celem mojego artykułu jest pokazanie, jak w nauczaniu papieża Franciszka (sprawującego papieski urząd od marca 2013 roku) jest ukazana ich przydatność oraz płynące z nich potencjalne zagrożenia. Innowacyjne podejście do mediów cyfrowych Ojca Świętego odnajdujemy w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu oraz jego codziennej obecności w mediach, co wzbudza zainteresowanie wielu ludzi. Zmiana w ten sposób wizerunek Kościoła, który miał już bogatą tradycję w zajmowa-

niu się komunikacją i mediami, ale świeżość w kontakcie z ludźmi zawdzięczamy obecnemu biskupowi Rzymu. Na początku artykułu przedstawię stanowisko Kościoła w sprawie nowych technologii, powołując się na najważniejsze dokumenty obejmujące tematykę moich badań oraz wyodrębnię 10 najważniejszych według mnie tematów, które porusza w swoich orędziach z okazji Światowych Dni Środków Społecznego Przekazu papież Franciszek. Artykuł jest odpowiedzią na liczne pytania, które pojawiają się w mediach w trakcie pontyfikatu Franciszka. Problem badawczy artykułu przyjął formę pytań, na które starałem się znaleźć odpowiedź: Jakie jest stanowisko papieża Franciszka wobec mediów cyfrowych? Jak komunikacja cyfrowa może służyć autentycznej kulturze spotkania? Czy najnowsze media pomagają w komunikacji w rodzinie i między rodzinami? Dlaczego nowe technologie nie mogą być substytutem relacji interpersonalnych? W jaki sposób budować poprzez media społeczeństwo obywatelskie? Jakie stanowisko przyjmował Kościół w sprawie mediów oraz co się zmieniło w tej materii?

Mój artykuł nie wyczerpuje tak obszernego tematu, jakim jest komunikacja i rola mediów cyfrowych w nauczaniu papieża Franciszka. Skupiłem się przede wszystkim na orędziach przeznaczonych na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu w trakcie pełnionego pontyfikatu aktualnego biskupa Rzymu. Aby dogłębnie przeanalizować nauczanie papieża Franciszka, należy zapoznać się z wieloma dokumentami: adhortacjami, encyklikami, listami oraz innymi rozporządzeniami, które są systematycznie publikowane przez Stolicę Apostolską.

Komunikacja instytucjonalna Kościoła rzymskokatolickiego

Z punktu widzenia chrześcijan Kościół nie jest przedsiębiorstwem o korporacyjnym charakterze, choć może przejawiać pewne sposoby funkcjonowania lepiej lub gorzej działającej organizacji. Równocześnie nie jest także rzeczywistością pozbawioną struktur instytucjonalnych. Jest wiele definicji instytucji, jedną z nich jest założenie pewnej stałej formy, której przypisano charakterystyczne sposoby działania. Do rzetelnego podejścia, obiektywności, chęci zrozumienia i zdefiniowania funkcjonowania Kościoła potrzebne są dwie strony tego samego medalu, uwzględniające złożoność tematu. Nie jest to jednak czas i miejsce, aby zgłębiać teologiczno-biblijną koncepcję Kościoła oraz przedstawiać go i wyjaśniać, na czym polega rozumienie tego żywego, bosko-ludzkiego organizmu. Wspólnota ludzi wierzących w Chrystusa jak każda inna grupa wyznaniowa korzysta z rozwoju technologii. W artykule będę powoływał się m.in. na różnego rodzaju dokumenty Kościoła, które przybliżą tematykę dotyczącą społecznej roli mediów cyfrowych. Mają one różną rangę i stanowią integralną część dziedzictwa, Tradycji i nauczania kolejnych papieży. Dlatego nie sposób pominąć w tej analizie instytucjonalnego

sposobu funkcjonowania Kościoła i skupić się tylko na jego duchowym wymiarze i misji. Usankcjonowanie prawne i teologiczne mobilizuje członków wspólnoty do przestrzegania porządku formalnego. Dla osób niezorientowanych w świecie kościelnej organizacji wydaje się ona niezrozumiała, skostniała i niekompetentna, zabierająca głos niemal w każdej możliwej sprawie i sytuacji, co może być odbierane jako brawura. Okazuje się jednak, że w tej „sformalizowanej instytucji” jest wiele osób specjalizujących się w różnych dziedzinach życia, dlatego ich głos także jest cenny. Mandat, jaki posiada papież, pozwala mu podkreślać ważniejsze w danym momencie sprawy i podejmować konkretne sposoby wdrażania postulatów poprzez zarządzenia, które wydaje, i wykazywać w ten sposób troskę o dobro całej ludzkości. Liczba osób, które utożsamiają się z Kościołem i jego aktualnym ziemskim przewodnikiem w osobie papieża Franciszka, nadal w skali świata jest bardzo znacząca. Niewątpliwie komunikacja stanowi jego siłę w przewidywaniach i wygłaszaniu różnych orędzi, także tych dotyczących mediów cyfrowych.

Dekret o środkach społecznego przekazu Inter mirifica został opublikowany 4 grudnia 1963 roku w ramach obrad Soboru Watykańskiego II. Treść dekretu jest bardzo pozytywna, wybrzmiewa w nim otwartość na nowe możliwości komunikacyjne, ale jednocześnie pewna ostrożność w kwestii rozwoju nowych sposobów nawiązywania relacji. Powyższy dokument został napisany w duchu wdzięczności i doceniania postępów techniki. Mając na uwadze duchowe dobro wszystkich ludzi, dokument uznaje ten temat za bardzo istotny i odkrywa swój nowy obowiązek wykorzystania środków społecznego przekazu w celu głoszenia Ewangelii i zachęcania do właściwego korzystania z mediów. „Odbiorcy, zwłaszcza młodszy, niech starają się przyzwyczajać do umiarkowania i dyscypliny w korzystaniu ze środków przekazu; niech ponadto starają się głębiej zrozumieć to, co oglądają, słyszą lub czytają; niech dyskutują o tych sprawach z wychowawcami i specjalistami oraz uczą się właściwie je oceniać. Rodzice zaś niech pamiętają, że ich obowiązkiem jest pilnie czuwać”¹. Nie jest to jedyny dokument opublikowany przez Kościół na temat środków społecznego przekazu, ale bardzo znaczący i przełomowy. Za każdym razem, gdy ukazuje się nowy dokument, spowodowane jest to potrzebą zaktualizowania nauczania, ustosunkowania się do współczesnych zjawisk społecznych i zajęcia konkretnego stanowiska. Katolicka nauka społeczna, także ta dotycząca cyfrowych technologii, powinna być zawsze zorientowana na człowieka, a zwłaszcza w dobie najnowszych sposobów komunikacji społecznej. Innym ważnym i przełomowym momentem w historii Kościoła oraz jego wkładem w rozważania na temat współczesnych środków komunikacji było ustanowienie Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu, obchodzonego od 1967 roku. Te dni podkreślają znaczenie mediów w przekazywaniu ważnych treści religijnych i społecznych,

¹ Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazu Inter mirifica*, Rzym 1963, nr 10.

umożliwiają poznanie nauczania katolickiego poprzez papieskie orędzia, są formą doceniania możliwości najnowszych technologii i ich służby człowiekowi, wskazują na możliwe zagrożenia i niebezpieczeństwa związane z nieodpowiedzialnym korzystaniem z mediów oraz podkreślają potrzebę prowadzenia rzetelnego dziennikarstwa, opartego na faktach.

W środowiskach pracy o charakterze instytucjonalnym podejmowane są liczne działania w celu zorganizowania bardziej efektywnej komunikacji wewnętrznej i usprawnienia systemów przekazywania informacji². Do takiej grupy należy także Kościół rzymskokatolicki. Powoływane są liczne ośrodki, archiwa oraz biblioteki w celu gromadzenia i opracowywania tekstów z poszczególnych specjalistycznych dziedzin. Obecnie coraz więcej placówek posiada zdigitalizowane dokumenty, które udostępnia się w celach naukowych. Jako wzór takiej instytucji kościelnej można wskazać Archiwum Archidiecezji Poznańskiej, w którym zdecydowana większość dokumentów jest już przechowywana w formie cyfrowej, ale także wiele książek o zróżnicowanej wartości historycznej, które doczekały się wersji elektronicznej. Przechowywane są także liczne nagrania, m.in. z pierwszej w historii Polski radiowej transmisji Mszy Świętej, która została odprawiona w katedrze poznańskiej 17 kwietnia 1927 roku. Było to wydarzenie na skalę ogólnopolską, a za transmisję odpowiedzialne było Radio Poznań³. W Archidiecezji Poznańskiej udoskonala się także system wewnętrznej komunikacji – Synodi. Nazwa pochodzi od pierwszych dwóch liter wyrażenia: *System Nowoczesnej Diecezji*. Jest to system informatyczny do zarządzania diecezją i kurią metropolitalną. W 2005 roku Hanna Kalla podała autorską definicję wewnętrznej komunikacji, wskazując, że są to wszelkie akty komunikacji formalnej i nieformalnej mające miejsce we wnętrzu organizacji, zachodzące na wszystkich jej poziomach⁴. Rozumie się przez to wszystkie rozmowy, spotkania organizacyjne, wydarzenia, szkolenia, wskazania, rozmowy indywidualne, ale również wiadomości przekazywane w wersji papierowej lub elektronicznej – które mają znaczenie dla lepszego funkcjonowania wszelkich organizacji i instytucji, w tym także Kościoła. Dzięki obecności Kościoła powszechnego i lokalnego w mediach, także społecznościowych, wierni szybciej mogą dowiedzieć się o najnowszych wskazaniach i decyzjach papieża lub swojego biskupa diecezjalnego. Liczne strony internetowe, oficjalne kanały diecezjalne na YouTube, prywatne konta wielu księży i biskupów w mediach społecznościowych świadczą o obecności życia religijnego w świecie cyfrowym. Ważnym elementem jest także rozwój komunikacji kryzysowej w wielu instytucjach, tak aby jak naj-

² A. Górski, *Podstawy i techniki komunikowania społecznego*, Poznań 2006, s. 62.

³ M. Szczepaniak, *Msze Święte radiowe w aktach poznańskiej Kapituły Metropolitalnej. Źródła do dziejów Kościoła i polskiej radiofonii (1927–1934)*, Poznań 2023, s. 11.

⁴ Za: D. Doleciński, *Nowe media w komunikacji wewnętrznej uczelni publicznych*, Poznań 2021, s. 159.

szybciej przeciwdziałać niepożądanym zjawiskom⁵. Rzecznicy są delegowani przez swoich przełożonych do kontaktu z mediami, aby zabierać głos w imieniu osoby odpowiedzialnej oraz przedstawiać stanowisko opinii publicznej, która oczekuje wyjaśnień lub komentarza do konkretnych sytuacji.

Na przestrzeni lat każdego roku kolejni papieże odnosili się do różnych aspektów komunikacji, aktywności medialnej oraz wyrażali swoje opinie na temat obecności Ewangelii w mediach. Podobnie działał papież Franciszek, który od początku swojego pontyfikatu w 2013 roku wykazuje zrozumienie dla znaczenia nowoczesnych technologii komunikacyjnych i dostrzega społeczną rolę mediów cyfrowych we współczesnym świecie. Jednak praca obecnego papieża nie jest nowym zjawiskiem, ponieważ tematyka komunikacji społecznej i mediów jest obecna w życiu katolików już od wielu pokoleń. Podczas wspomnianego wyżej Soboru Watykańskiego II ówczesny papież Paweł VI powołał Papieską Komisję ds. Środków Społecznego Przekazu, a po reformie Kurii Rzymskiej w 1988 roku papież Jan Paweł II podniósł komisję do rangi Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu. 27 czerwca 2015 roku papież Franciszek zauważył pilną potrzebę rozwoju i wzmocnienia siły przekazu, dlatego powołał Dykasterię ds. Komunikacji Stolicy Apostolskiej. W jej skład wchodzi: Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, Biuro Prasowe Stolicy Apostolskiej, służba internetowa Stolicy Apostolskiej, Radio Watykańskie, Watykański Ośrodek Telewizyjny, gazeta watykańska – *L'Osservatore Romano*, drukarnia *Tipografia Vaticana*, służba fotograficzna, wydawnictwo *Libreria Editrice Vaticana*.

Działalność Kościoła postrzegana jest bardzo często przez pryzmat jednego duchownego lub wydarzenia, dlatego odpowiednie kreowanie narracji przez Kościół na temat jego działalności jest bardzo ważne⁶. Przekaz medialny akcentujący wyłącznie afery i skandale w Kościele jest generalizujący, co wpływa na postrzeganie Kościoła jako instytucji zdeprawowanej i niewiarygodnej. Troskę o wizerunek Kościoła w mediach rozumie papież Franciszek, który chce pokazywać piękno tej instytucji i jej istotę, którą rozumie jako społeczność jednoczącą się we wspólnie wyznawanych prawdach wiary i wartościach. Na gruncie komunikacji społecznej Ojciec Święty wypada bardzo aktywnie, jest zaangażowany w swoją działalność i otwarty na konstruktywną krytykę. Papież jest aktywny m.in. na Twitterze (portalu X), serwisie społecznościowym, który umożliwia wysyłanie i odczytywanie wiadomości nieprzekraczających 140 znaków. Papieskie konto @Pontifex jest bardzo popularne wśród użytkowników i obserwatorów. Następca św. Piotra wyko-

⁵ M. Przybysz, *Kościół w kryzysie? Crisis management w Kościele w Polsce*, Tarnów 2008, s. 134–136.

⁶ M. Przybysz, *Kościół w social media. Komunikacja instytucji eklesjalnych w mediach społecznościowych w perspektywie medioznawczej i teologicznej*, „Kultura – Media – Teologia” 2018, (35), s. 141.

rzystuje tę formę komunikacji cyfrowej, aby publikować krótkie poranne refleksje, modlitwy i komentarze na temat bieżących wydarzeń. Jego „twitty” są szeroko udostępniane i dyskutowane, co przyczynia się do rozprzestrzeniania jego przesłania. Papież Franciszek publikuje także treści na innych portalach społecznościowym, m.in. na Instagramie i Facebooku, udostępniając zdjęcia i filmy ukazujące jego pracę i codzienne życie. Treści te umożliwiają wgląd w życie Ojca Świętego i przybliżają ludziom jego życiową misję. Obecny papież pokazuje, że rola społeczna mediów cyfrowych jest znacząca i w zaawansowany sposób wykorzystuje nowe technologie do przekazywania wiadomości. W dobie cyfryzacji i globalnej wioski informacyjnej media cyfrowe stanowią pomost, który łączy papieża z ludźmi na całym świecie, także z tymi którzy nie są katolikami, ale utożsamiają się z uniwersalnym przesłaniem papieża.

Obecność papieża Franciszka w mediach cyfrowych pomaga mu w komunikacji z młodym pokoleniem i angażowaniu młodych w dialog na ważne tematy. Aktualny biskup Rzymu, który posiada oficjalne media społecznościowe na różnych platformach komunikacyjnych, kontynuuje w ten sposób osiągnięcia swoich poprzedników w dziedzinie komunikacji oraz stara się wychodzić naprzeciw współczesnym oczekiwaniom ludzi. Z tą jednak różnicą, że rola społeczna mediów cyfrowych jest aktualnie bardziej znacząca, co nie było zauważalne w takim wymiarze podczas wcześniejszych pontyfikatów. Papież Franciszek w swoim nauczaniu chętnie wraca do czasów, kiedy pracował jeszcze w Argentynie i zajmował się tworzeniem dokumentu z *Aparecidy*⁷, który okazał się przełomowym wydarzeniem w dziejach Episkopatu Ameryki Łacińskiej. Kardynał Jorge Mario Bergoglio pełnił wówczas funkcję przewodniczącego komitetu redakcyjnego. Za jeden z najważniejszych postulatów tego dokumentu uważam wskazanie do odpowiedzialnego korzystania z mediów przez dzieci i młodzież oraz podkreślenie potrzeby towarzyszenia młodym ludziom w procesie wychowania, aby potrafili samodzielnie funkcjonować i brać odpowiedzialność za swoje wybory⁸. Z licznych przemówień do młodzieży w mojej pamięci zapadło to z 2016 roku, wygłoszone podczas Światowych Dni Młodzieży w Krakowie. Papież zachęcał wielokrotnie młodych do twórczego działania:

Kochani młodzi, nie przyszliśmy na świat, aby wegetować, aby wygodnie spędzić życie, żeby uczynić z życia kanapę, która nas uspi; przeciwnie, przyszliśmy z innego powodu, aby zostawić trwały ślad. To bardzo smutne, kiedy przechodzimy przez życie, nie pozostawia-

⁷ Dokument stanowi podsumowanie V Konferencji Generalnej Biskupów Ameryki Łacińskiej i Wysp Karaibskich, która odbyła się w dniach 13–31 maja 2007 roku w brazylijskim mieście Aparecida. Uczestnikiem spotkania był przybyły wówczas z pielgrzymką do Brazylii Ojciec Święty Benedykt XVI, który napisał wstęp do dokumentu oraz komentarz. Brazylia jest krajem, w którym świeccy są bardzo zaangażowani w życie Kościoła i odgrywają w nim ważną rolę.

⁸ R. Nęcek, *Edukacja medialna w nauczaniu społecznym papieża Franciszka*, Kraków 2016, s. 31.

jąc śladu. A gdy wybieramy wygodę, myśląc szczęście z konsumpcją, wówczas cena, którą płacimy, jest bardzo i to bardzo wysoka: tracimy wolność [...] Czas, który teraz przeżywamy nie potrzebuje młodych kanapowych, ale młodych ludzi w butach, najlepiej w butach wyczynowych⁹.

Stanowiska i opinie następców św. Piotra dotyczące roli społecznej mediów cyfrowych są jednoznaczne i bardzo zbliżone do siebie. Świadczą o tym liczne wypowiedzi, dokumenty papieskie oraz nowy sposób myślenia o mediach. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu pokrywa się ze wspomnieniem liturgicznym św. Franciszka Salezego, który jest patronem dziennikarzy. Z katolickiego punktu widzenia ma to znaczenie, ponieważ wspomnienie świętego przypomina o służebnej roli mediów i wdrażaniu nowych metod, aby realizować główną misję Kościoła, jaką jest głoszenie Ewangelii. Dzień poświęcony mediom podkreśla także znaczenie środków społecznego przekazu i docenienie przez Kościół ich ogromnego potencjału. Rozwój mobilnych urządzeń z dostępem do Internetu przypadał na czas pontyfikatu Jana Pawła II, który pisał: „[Internet] nie tylko dostarcza materiały służące większej informacji, ale przyzwyczajają osoby do komunikacji interaktywnej. Wielu chrześcijan korzysta już w sposób twórczy z tego nowego narzędzia, wykorzystując jego możliwości w ewangelizacji, wychowaniu, wewnętrznej komunikacji, zarządzaniu i rządzeniu. Obok Internetu należy także korzystać z innych nowych mediów i wypróbować możliwości wszystkich tradycyjnych narzędzi”¹⁰. Zwracał jednocześnie uwagę na szacunek wobec wolności odbiorcy. Podkreślał prawo do prywatności, które jest często łamane, oraz potrzebę wolności mediów i swobody wypowiedzi bez nakładania cenzury. Zauważał także zjawisko narodzin nowej kultury: agnostycznej i relatywistycznej¹¹, przypisując ten proces m.in. wpływowi mass mediów¹². Jest to zauważalny proces zachodzący w społeczeństwie, dlatego jesteśmy zobowiązani do odpowiedzialnego korzystania z mediów cyfrowych.

⁹ Franciszek, *Przemówienie z okazji Światowych Dni Młodzieży*, Kraków 2016. Przemówienie Ojca Świętego na Campus Misericordiae podczas modlitewnego czuwania z młodzieżą, tekst wygłoszony 31.07.2016 roku.

¹⁰ Jan Paweł II, *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu – Szybki rozwój*, Rzym 2005.

¹¹ Jan Paweł II w encyklice *Fides et ratio* z 1998 roku wyraził swoją troskę o poszukiwanie prawdy, dzięki której człowiek poznaje obiektywny stan rzeczywistości. Według papieża poszukiwanie prawdy w świecie postmodernizmu jest zagrożone przez agnostycyzm i relatywizm oparty na założeniu, że wszystkie opinie mają równą wartość. Agnostycyzm polega na przekonaniu o braku możliwości poznania świata, co wyklucza chrześcijańskie stanowisko, zgodnie z którym poznanie Boga jest możliwe poprzez piękno stworzenia i Objawienie, które zawarte jest w Biblii oraz Tradycji Kościoła.

¹² M. Przybysz, *Św. Jan Paweł II apostołem nowych mediów*, [w:] W. Misztal, M. Radej, R. Nęcek (red.), *Jan Paweł II i komunikacja społeczna*, Kraków 2020, s. 126.

Przesłanie papieża Franciszka

Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii papież może dotrzeć do ludzi na całym świecie i inspirować społeczeństwo do działania na rzecz dobra wspólnego oraz jedności międzyludzkiej. W 2016 roku dużym echem odbiło się dofinansowanie przez papieża Franciszka windy w Niepublicznej Szkole Podstawowej i Gimnazjum „Zawsze Razem” na poznańskim Piątkowie. Dzięki medialnej działalności papież zmobilizował także innych sponsorów, którzy pomogli przy montażu windy, aby dzieci z niepełnosprawnością nie musiały być wciągane po schodach „jak worek z ziemniakami”. Takich inicjatyw, które prowadzi jałmużnik papieski kardynał Konrad Krajewski, a o których nie zawsze jest mowa w komercyjnych mediach, jest bardzo dużo. Papież Franciszek zachęca do wykorzystania mediów cyfrowych do budowania mostów między ludźmi zamiast wzmacniania podziałów i polaryzacji społeczeństwa¹³. Rolą mediów cyfrowych jest służba społeczeństwu. Powinny one funkcjonować jako platformy dialogu i spotkania, nawet w przypadku głębokich różnic. Tworzenie połączeń i wspieranie wzajemnego zrozumienia oraz braterstwa jest uznawane za kluczowe w nauczaniu Franciszka. W czasach pandemii COVID-19 media cyfrowe służyły jako narzędzie do utrzymania poczucia wspólnoty wśród wiernych katolików, kiedy fizyczne uczestnictwo w wydarzeniach religijnych było ograniczone lub niemożliwe. Przedstawię poniżej 10 najważniejszych według mnie tematów i reguł, które tworzą propozycję współczesnego dekalogu korzystania z mediów cyfrowych we współczesnym świecie w ujęciu papieża Franciszka. Opieram swoje propozycje na orędziach Ojca Świętego z okazji Światowych Dni Środków Społecznego Przekazu w kontekście roli społecznej mediów cyfrowych.

I. Kultura spotkania

Papież Franciszek wielokrotnie podkreśla, że media powinny promować *kulturę spotkania* – jako możliwość poznawania siebie nawzajem i budowania relacji pomimo odległości fizycznej¹⁴. Apeluje również, aby media były wykorzystywane do opowiadania pozytywnych historii, które mogą inspirować ludzi do działania i empatii. W Orędziu z okazji 51. Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu w 2017 roku papież napisał: „Chciałbym zachęcić wszystkich do komunikacji konstruktywnej, która odrzucając uprzedzenia wobec innych, sprzyjałaby kulturze spotkania, dzięki której możemy nauczyć się postrzegania rzeczywistości ze świa-

¹³ Franciszek, *Adhortacja Apostolska o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie Evangelii Gaudium*, Rzym 2013, nr 66.

¹⁴ Franciszek, *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2014.

domą ufnością”¹⁵. Kultura spotkania wymaga tego, aby umieć przyjmować od innych pomoc i wsparcie. Papież przytacza wielokrotnie przypowieść o miłosiernym Samarytaninie, która jest historią o człowieku autentycznego przekazu. Bohater tej przypowieści pomaga zranionemu bliźniemu, widzi w nim człowieka. Nazywa to papież mocą przekazu bliskości, ma ono miejsce, kiedy nasze podejście do drugiego człowieka jest indywidualne¹⁶. Przekaz medialny może to utrudniać, ponieważ nie utożsamiamy się z każdym cierpiącym człowiekiem, ludzie są dla siebie anonimowi, a przez to bardziej obojętni na krzywdę.

II. Potrzeba słuchania

Istotą komunikacji między ludźmi jest umiejętność słuchania, która polega na zdolności zadawania pytań i poszukiwaniu odpowiedzi. Słuchanie jest pierwszym nieodzownym składnikiem dialogu i dobrej komunikacji, wiąże się ze zwróceniem uwagi na naszego rozmówcę. W Orędziu z okazji 56. Światowego Dnia Śródków Społecznego Przekazu w 2022 roku papież napisał: „Słuchanie odpowiada pokornemu stylowi Boga. To właśnie to działanie pozwala Bogu objawić się jako Temu, który mówiąc stwarza człowieka na swój obraz, a słuchając rozpoznaje go jako swego rozmówcę. Bóg kocha człowieka: dlatego kieruje do niego Słowo, dlatego »nadstawia ucha«, aby go słuchać”¹⁷. Papież podkreśla problem udawania głuchych poprzez ograniczanie komunikacji interpersonalnej i powiązanej z nią bliskością na korzyść maili, SMS-ów i czatów¹⁸. Nie można porozumiewać się, jeśli najpierw się nie słucha, a bez umiejętności słuchania nie ma dobrego dziennikarstwa. Aby dostarczać rzetelnych, wyważonych i kompletnych informacji, trzeba słuchać przez długi czas. Aby zrelacjonować wydarzenie lub opisać rzeczywistość w reportażu, trzeba umieć słuchać, być gotowym także do zmiany zdania i modyfikacji własnych początkowych założeń.

III. Edukacja i krytyczne myślenie

Papież Franciszek zauważa, że media cyfrowe mają wielki potencjał edukacyjny, ale aby był on realizowany, konieczne jest rozwijanie u ludzi świadomości krytycznej. Oznacza to umiejętność rozróżniania prawdy od fałszu, dobra od zła

¹⁵ Franciszek, „*Nie lękaj się, bo jestem z tobą*” (Iz 43,5). *Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach*, Orędzie na 51. Światowy Dzień Śródków Społecznego Przekazu, Rzym 2017.

¹⁶ M. Laskowska, K. Marcyński, *Sztuka komunikacji według Franciszka. Bliżej – prościej – głębiej*, Warszawa 2016.

¹⁷ Franciszek, *Słuchanie uchem serca*, Orędzie na 56. Światowy Dzień Śródków Społecznego Przekazu, Rzym 2022.

¹⁸ R. Nęcek, *Edukacja medialna...*, op. cit., s. 99.

w świecie, gdzie informacje są łatwo dostępne, ale nie zawsze prawdziwe. Pojawia się ogromna potrzeba spotkań wychowawczych z uczniami, większej wrażliwości i rozwijania kultury spotkania, aby nie ograniczać roli nauczyciela tylko do metodyki wykładanego przedmiotu. Święty Jan Kasjan w Liście do Leoncjusza Igumena napisał: „Umysł człowieka jest wciąż w ruchu i nie może zaprzestać »mielenia« tego, co otrzymuje, ale to do nas należy decyzja, jaki materiał mu dostarczamy”¹⁹. Papież zauważa ogromną potrzebę współpracy rodziców z nauczycielami oraz władzami publicznymi, ponieważ wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za przekazywanie wartościowych treści młodemu pokoleniu²⁰. Zdaniem papieża edukacja ulega powszechnej dewaluacji. Dlatego wszystkie media, z jakich korzystają dzieci, powinny być lepiej monitorowane i poddane krytycznemu spojrzeniu. Znany serwis internetowy TikTok jest obecny w Chinach, ale został przefiltrowany z treści promujących przemoc i treści erotyczne. Służy on wyłącznie celom edukacyjnym, a w godzinach nocnych jest niedostępny dla dzieci. Takie rozwiązanie wprowadzono z troski o społeczeństwo, aby mózg dzieci w nocy odpoczywał i nie karmił się patologicznymi informacjami. W Wielkiej Brytanii natomiast wprowadzono ograniczenia w korzystaniu ze stron pornograficznych. Do korzystania z tego typu treści wymagany jest numer dokumentu tożsamości oraz karty kredytowej. W Polsce niestety nie mamy takich ograniczeń, co skutkuje wzrostem liczby nieletnich użytkowników niemoralnych stron internetowych²¹.

IV. Media cyfrowe w służbie człowiekowi

Franciszek podkreśla, jak media cyfrowe mogą wspierać solidarność, umożliwiając ludziom dowiadywanie się o potrzebach innych i mobilizując do pomocy. Sztuczna inteligencja potrafi publikować treści, formułować przekaz, akcentować pewne zjawiska lub ograniczać informacje niedostosowane do wieku. Jednak wszystko to zależy od człowieka, jego intencji oraz jakiego typu wiadomości udostępnia. Według papieża Franciszka każdy człowiek jest zobowiązany do zaangażowania się na rzecz dobra wspólnego. Szczególnie wymaga się takiego rodzaju służby od dziennikarzy, których naturalnym środowiskiem są media. Możemy wspólnie przyczynić się do odnowy życia społecznego poprzez wspieranie pozytywnych wzorców

¹⁹ Za: Franciszek, „*Nie lękaj się, bo jestem z tobą*” (Iz 43,5). *Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach*, Orędzie na 51. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2017.

²⁰ Franciszek, „*Chodź i zobacz*” (J 1,46). *Komunikować, spotykając osoby, tam gdzie są, i takie, jakie są*, Orędzie na 55. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2021.

²¹ M. Dębski, J. Flis, *Młode głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi*, Warszawa 2023, s. 31.

życia i promowanie dobra²². Prywatne działania dobroczynne, jak i większe kampanie społeczne mogą korzystać z zasięgu i szybkości mediów cyfrowych. Celem komunikacji cyfrowej nie jest nakłanianie do konsumpcji lub manipulacja osobami, lecz nawiązanie relacji. W Orędziu z okazji 49. Światowego Dnia Śródków Społecznego Przekazu w 2015 roku papież napisał: „Dziecko, które uczy się w rodzinie słuchać innych, mówić w sposób pełen szacunku, wyrażając swój punkt widzenia i nie negując spojrzenia innych, będzie w społeczeństwie budowniczym dialogu i pojednania. O granicach przekazu wiele nas mogą nauczyć rodziny z dziećmi naznaczonymi jakimś upośledzeniem czy też wieloma niepełnosprawnościami”²³. Nowe technologie ułatwiają nawiązanie kontaktu z osobami mającymi problemy z mową poprzez nawiązanie komunikacji alternatywnej.

V. Zagrożenia

Papież Franciszek wskazuje również na zagrożenia związane z mediami cyfrowymi, takie jak izolacja oraz propagowanie nienawiści. Apeluje o budowanie środowiska online, które jest bezpieczne, przyjazne i otwarte na różnorodność. Media cyfrowe mają ogromny potencjał, ale jeśli staną się sposobem na ucieczkę od słuchania, żeby wyizolować się od współobecności fizycznej, wtedy nie spełniają swojej podstawowej funkcji, jaką jest pomoc w komunikacji. „Sieć jest okazją do promowania spotkania z innymi, ale może również zwiększyć naszą samoizolację, jak sieć pajęczna zdolna do usidlenia. To młodzież jest najbardziej narażona na złudzenie, że sieć społecznościowa może ich całkowicie zaspokoić na poziomie relacji, aż po niebezpieczne zjawisko młodych »pustelników społecznościowych«, którym grozi całkowite odcięcie się od społeczeństwa. Ta dramatyczna dynamika ukazuje poważny rozłam w strukturze relacyjnej społeczeństwa, rozdarcie, którego nie możemy lekceważyć”²⁴. Internet jest tylko środkiem w nawiązywaniu dialogu, a nie celem samym w sobie. Powodem do zmartwień może być sposób wykorzystania nowych mediów. Istnieje ryzyko ograniczania ich potencjału wyłącznie do celów rozrywkowych. Z najnowszych badań wynika, że w Polsce tylko 50% rodziców stosuje wobec swoich dzieci różnego rodzaju kontrole rodzicielskie i ograniczenia w korzystaniu ze smartfonów z dostępem do Internetu. Niestety dzieci narażone są w ten sposób na treści, które hamują ich rozwój, a nadużywanie nowych technologii może przyczynić się do zaburzeń snu, depresji oraz myśli

²² Jan Paweł II, *Media w rodzinie. Ryzyko i bogactwo*, Orędzie na 38. Światowy Dzień Śródków Społecznego Przekazu, Rzym 2004.

²³ Franciszek, *Przekaz ukazujący rodzinę jako sprzyjające środowisko spotkania w bezinteresownej miłości*, Orędzie na 49. Światowy Dzień Śródków Społecznego Przekazu, Rzym 2015.

²⁴ Franciszek, „Wszyscy tworzymy jedno” (Ef 4,25). *Od wirtualnych wspólnot społecznościowych do wspólnot ludzkich*, Orędzie na 53. Światowy Dzień Śródków Społecznego Przekazu, Rzym 2019.

samobójczych. Raport *Młode Głowy*, którego inicjatorką jest dziennikarka i podróżniczka Martyna Wojciechowska, obnaża liczne współczesne problemy dzieci i młodzieży w Polsce²⁵.

VI. Potęga Słowa w mediach cyfrowych

Słowa mogą ranić i dzielić, ale również leczyć i łączyć. Papież zachęca do wybierania słów, które promują zrozumienie i pokój. W Orędziu z okazji 50. Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu w 2016 roku papież Franciszek napisał:

Także e-maile, sms-y, sieci społecznościowe, czaty mogą być w pełni ludzkimi formami komunikacji. To nie technologia określa, czy komunikacja jest autentyczna, czy też nie, ale serce człowieka i jego zdolność do dobrego wykorzystania środków, jakimi dysponuje. Sieci społecznościowe mogą ułatwiać relacje i promować dobro społeczeństwa, ale mogą również prowadzić do dalszej polaryzacji i podziałów między ludźmi i grupami. Środowisko cyfrowe jest placem, miejscem spotkań, gdzie można wyrazić sobie serdeczność, albo zadać rany, nawiązać pożyteczną dyskusję lub dokonać linczu moralnego. (...) Także w sieci buduje się prawdziwe społeczeństwo obywatelskie. Dostęp do sieci cyfrowych pociąga za sobą odpowiedzialność za drugiego, którego nie widzimy, ale który jest realny, posiada swoją godność, która musi być respektowana. Sieć może być dobrze używana, aby spowodować rozwój zdrowego społeczeństwa, otwartego na dzielenie się z innymi. Komunikacja, jej miejsca i jej narzędzia doprowadziły do poszerzenia horyzontów dla wielu osób²⁶.

VII. Dostępność mediów cyfrowych

Papież Franciszek zwraca uwagę na potrzebę zapewnienia równego dostępu do mediów cyfrowych. Media powinny służyć wszelkim grupom społecznym, bez wykluczania osób starszych, biednych czy osób z niepełnosprawnością. Przesłania te składają się na wizję papieża Franciszka dotyczącą roli mediów cyfrowych w społeczeństwie. Akcentuje on zarówno ich potencjał do tworzenia bardziej połączonego i empatycznego świata, jak i konieczność świadomego i odpowiedzialnego ich użytkowania. Media mają ogromny potencjał i mogą stać się bodźcem, który pozytywnie wpłynie na rozwój kultury dialogu. W Orędziu z okazji 57. Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu w 2023 roku papież Franciszek napisał: „Serdeczne komunikowanie oznacza, że ten, kto nas czyta lub słucha, potrafi dostrzec nasze uczestnictwo w radościach i lękach, w nadziejach oraz cierpieniach kobiet i mężczyzn naszych czasów. Kto mówi w ten sposób, miłuje drugiego człowieka, ponieważ zależy mu na nim i chroni jego wolność, nie naruszając jej. Styl

²⁵ M. Dębski, J. Flis, *Młode głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym...*, op. cit., s. 5.

²⁶ Franciszek, *Komunikacja i Miłosierdzie – owocne spotkanie*, Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2016.

ten możemy dostrzec u tajemniczego Wędrowca, który rozmawia z uczniami na drodze do Emaus, po tragedii, która wydarzyła się na Golgocie”²⁷.

VII. Konfrontacja z fake newsami i dezinformacją

Strategia fake newsów jest stara jak świat, wykorzystana przez węża kusiciela, o którym jest mowa w Księdze Rodzaju, a który u zarania ludzkości stał się twórcą pierwszej fałszywej wiadomości (Rdz 3,1–15). W obliczu rosnącego problemu fałszywych informacji istnieje ogromna potrzeba promowania prawdy i transparentności w mediach cyfrowych. Inspiracja kwestią prawdy nie wzięła się z przypadku, jest to temat który rozwijał przed laty papież Paweł VI. W swoim Orędziu z 1972 roku, *Środki masowego przekazu w służbie prawdy*, podkreślił rolę mediów w służbie człowiekowi, która przejawia się w dążeniu do przekazywania prawdziwych informacji²⁸. Papież Franciszek rozwija wątek prawdy w komunikacji i zachęca do rozwijania krytycznego myślenia wśród odbiorców oraz do odpowiedzialności po stronie twórców i dystrybutorów treści. Obecny papież wielokrotnie był przedmiotem deepfake’ów, obrazów które wydają się być wiarygodne, jednak w całości są przekształcone przez sztuczną inteligencję²⁹. Żyjemy w systemie komunikacyjnym, w którym rządzi logika, w myśl której dobra wiadomość nie ma siły przebicia, a zatem nie jest newsem. Dramaty ludzkie zbyt łatwo stają się w mediach widowiskiem, o czym świadczy duża liczba patostreamów w Internecie. Można w ten sposób ulec pokusie znieczulenia sumienia lub pogrążenia się w rozpacz. W Orędziu z okazji 52. Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu w 2018 roku papież napisał: „Dlatego też bardzo godne pochwały są inicjatywy edukacyjne, które pozwalają nauczyć się, jak czytać i oceniać kontekst komunikacyjny, ucząc by nie być nieświadomymi propagatorami dezinformacji, ale przyczyniać się do jej odkrycia”³⁰. Prawdą jest, że to, na co patrzą, czego słuchają i czym karmią swoje mózgi dzieci i młodzież ma ogromne znaczenie dla ich przyszłości.

IX. Sztuczna inteligencja

Maszyny z pewnością mają niezmiernie większą zdolność niż człowiek do przechowywania danych i korelowania ich ze sobą, ale to człowiek musi rozszyfrować

²⁷ Franciszek, *Mówić z sercem. „Prawdziwie w miłości” (Ef 4,15)*, Orędzie na 57. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2023.

²⁸ Paulus VI, *Le comunicazioni sociali a servizio della verità*, Messaggio Del Santo Padre Paolo VI Per La Vi Giornata Mondiale Delle Comunicazioni Sociali, Roma 1972.

²⁹ Franciszek, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej*, Orędzie na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2024.

³⁰ Franciszek, *„Prawda was wyzwoli” (J 8,32). Fake news a dziennikarstwo pokoju*, Orędzie na 52. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2018.

ich sens. Systemy sztucznej inteligencji mogą przyczynić się do procesu wyzwolenia z niewiedzy i ułatwić wymianę informacji między różnymi narodami i pokoleniami. Mogą na przykład sprawić, że ogromne bogactwo wiedzy zapisanej w minionych wiekach stanie się dostępne i zrozumiałe. Są w stanie umożliwić również komunikowanie się w nieznanym nam językach. W Orędziu z okazji 58. Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu w 2024 roku papież napisał: „Konieczne jest działanie prewencyjne, proponując modele regulacji etycznych w celu powstrzymania szkodliwych i dyskryminujących, niesprawiedliwych społecznie implikacji systemów sztucznej inteligencji, oraz w celu przeciwdziałania ich wykorzystywaniu do ograniczania pluralizmu, do polaryzacji opinii publicznej lub do budowania jednolitego myślenia”³¹. Polega to także na uczciwym korzystaniu ze sztucznej inteligencji w pracy naukowej i samodzielnym pisaniu prac dyplomowych, o czym wielokrotnie wspominał ks. prof. Józef Kloch³².

X. Wiarygodność

Świadectwo chrześcijańskie nie polega na bombardowaniu wiadomościami religijnymi, ale na chęci dania samego siebie innym przez „gotowość cierpliwego i naznaczonego szacunkiem angażowania się w ich pytania i wątpliwości, na drodze poszukiwania prawdy i sensu ludzkiego istnienia”³³. Nawet najbardziej zawile historie mogą być dla nas inspirujące i pouczające:

Poprzez działanie Ducha Świętego każda historia, także ta najbardziej zapomniana, również ta zapisana na bardzo krzywych liniach, może stać się inspirująca, może odrodzić się jako arcydzieło, stając się dodatkiem do Ewangelii. Tak jak *Wyznania* Augustyna. Jak *Opowieść Pielgrzyma* Ignacego. Jak *Dzieje duszy* Teresy od Dzieciątka Jezus, (...) jak *Bracia Karamazow*. Jak wiele innych historii, które przedziwnie stały się sceną spotkania pomiędzy wolnością Boga a wolnością człowieka³⁴.

Argentyński papież z ogromnym szacunkiem traktuje każdego człowieka i jest bardzo przyjacielsko nastawiony do ludzi. Podobnie jak Jan Paweł II nie obraża się, gdy go krytykują, jest ciekawy, co myśli o Kościele opinia publiczna. Podczas pierwszego swojego oficjalnego spotkania z dziennikarzami zwrócił się do nich serdecznym pozdrowieniem: *Drodzy Przyjaciele*. Zostało to bardzo pozytywnie odebrane, ponieważ praca redaktorów została zauważona i doceniona. Było to

³¹ Franciszek, „*Sztuczna inteligencja i mądrość serca...*”, *op. cit.*

³² J. Kloch, *Kościół w Polsce wobec WEB 2.0*, Kielce 2013, s. 84.

³³ Benedykt XVI, *Portale społecznościowe: bramy prawdy i wiary; nowe przestrzenie dla ewangelizacji*, Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2013.

³⁴ Franciszek, „*Obyś mógł opowiadać i utrwalić w pamięci*” (*Wj 10,2*). *Życie staje się historią*, Orędzie na 54. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2020, nr 4.

autentycznym świadectwem papieża, który zna realia ludzkiego życia. W wielu innych publicznych wypowiedziach i prywatnych rozmowach papież Franciszek przyjmował postawę wdzięcznego słuchacza.

Cyfrowi tubylcy Kościoła rzymskokatolickiego

W moim artykule przedstawiłem stanowisko papieża Franciszka dotyczące roli społecznej mediów cyfrowych. Do przeprowadzenia analizy posłużyłem się 11 orędziami z okazji Światowych Dni Środków Społecznego Przekazu. Jako uzupełnienie refleksji powołałem się również na kluczowe dokumenty Kościoła, w których podjęto tematykę mediów audiowizualnych. Udzieliłem odpowiedzi na wszystkie pytania, które zostały przeze mnie sformułowane jako zagadnienia badawcze we wstępie artykułu. Orędzia na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu ukazują społeczeństwu ważny kierunek działania. Dziesięć reguł, które zaproponowałem, podsumowują rolę społeczną mediów cyfrowych w nauczaniu papieża Franciszka, jednocześnie mogą być mapą w cyfrowym świecie, dzięki której będzie można bezpieczniej poruszać się w sieci. Powyższy „cyfrowy dekalog” jednoznacznie wynika z nauczania papieża Franciszka. Uważam te reguły za przejrzyste oraz porządkujące tematykę roli społecznej mediów cyfrowych pod kątem odpowiedzialnej obecności w mediach społecznościowych. Analizując wypowiedzi papieża, spotkałem się z ogromnym zrozumieniem tematu ze strony Kościoła. Z wielu stron słyszalny jest apel, aby społeczeństwo budowało relacje na bliskości. Aby zostało to zrealizowane, warto skorzystać z doświadczenia papieża Franciszka. Według Ojca Świętego komunikować się to dawać siebie, być obecnym wśród ludzi, zwracać uwagę na rozwój umiejętności miękkich młodego pokolenia. Papież przestrzega członków Kościoła, aby nie byli ludźmi „wściekłymi” w mediach społecznościowych, promującymi niechęć, uprzedzenia czy podziały. Wynajdując powody do złości, „sieje się gorycz i smutek, a zabiera radość”³⁵. Istnieje wielka potrzeba, aby profesjonalni dziennikarze oraz wszyscy ci, którzy publikują wiadomości w sieci, zadbali o swoje kompetencje poprzez permanentną formację intelektualną i duchową. Będzie to minimalizowało przypadki manipulacji medialnej oraz prowadziło do bardziej rzetelnego przekazu. Ważna jest spójność ze słowem, które się wypowiada. Istnieje ogromna potrzeba, aby wziąć odpowiedzialność za słowa w dobie medialnych kłamstw. Papież zauważa także wielką potrzebę przefiltrowania wypowiedzianych treści przez Słowo Boże, które, jak podkreśla, zawsze jest aktualne, dlatego powie-

³⁵ R. Nęcek, *Edukacja medialna...*, op. cit., s. 85.

la stanowiska swoich poprzedników, aby głosić Dobrą Nowinę także w mediach społecznościowych³⁶. Prowadząc poważne rozważania na temat roli cyfrowych mediów, nie można przejść obojętnie obok orędzi na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu oraz najbardziej aktualnego dokumentu dotyczącego mediów społecznościowych, który został opublikowany w 2023 roku przez Dykasterię ds. Komunikacji: *Verso una pienna presenza. Riflessione pastorale sul coinvolgimento con i social media* [W kierunku pełnej obecności. Refleksja duszpasterska nad zaangażowaniem w media społecznościowe]. Jest to głos Kościoła, który podkreśla potrzebę obecności chrześcijanina w wirtualnym świecie. Powyższy dokument został opublikowany jako stanowisko papieża Franciszka w sprawie mediów cyfrowych i stanowi bardzo ważny przekaz, który jest słyszalny ze Stolicy Apostolskiej:

Zaangażowanie w słuchanie w mediach społecznościowych jest kluczowym punktem wyjścia do postępu w kierunku sieci złożonej nie tyle z bajtów, awatarów i polubień, ile z ludzi. W ten sposób przechodzimy od szybkich reakcji, wprowadzających w błąd założeń i impulsywnych komentarzy do stwarzania okazji do dialogu, zadawania pytań, aby dowiedzieć się więcej, okazywania troski i współczucia oraz uznawania godności tych, których spotykamy³⁷.

Według wielu specjalistów z dziedziny komunikacji, psychologii, socjologii, edukacji medialnej, medioznawstwa oraz wielu innych pokrewnych obszarów badawczych media cyfrowe są współcześnie najbardziej atrakcyjnym środkiem komunikacji, jednak przypisuje się im zbyt duże znaczenie. Jestem za tym, aby wykorzystywać nowe technologie do celów edukacyjnych, a w przypadku Kościoła, aby jego zbawcza działalność duszpasterska obejmowała także przestrzeń najnowszych mediów. Należy jednak zachować pewną ostrożność i nie wprowadzać zbyt szybko w szkołach lekcji, których przeprowadzenie będzie uwarunkowane dostępem do Internetu. Szczególną troską powinny być otoczone dzieci, aby nie posiadały smartfona z nieograniczonym dostępem do sieci. Zdarza się, że nauczyciele, księża i katecheci przeprowadzają różne ciekawe zajęcia, korzystając z atrakcyjnych platform internetowych. Jednak gdy wykonanie zadania jest uzależnione od posiadania smartfona z dostępem do Internetu, wykracza to poza normę, ponieważ nie jest wskazane, aby dziecko uczące się w szkole podstawowej posiadało prywatny telefon z dostępem do Internetu. Należy większą uwagę poświęcić relacjom międzyludzkim, aby uczyć młodych pracy w grupie, asertywności oraz dialogu.

³⁶ Benedykt XVI, *Adhortacja Apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła Verbum Domini*, Rzym 2010, nr 113.

³⁷ Dicastero per la comunicazione, *Verso una pienna presenza. Riflessione pastorale sul coinvolgimento con i social media*, Roma 2023, nr 37.

Wprowadzanie i promowanie higieny cyfrowej jest jednym z wielu zadań Kościoła rzymskokatolickiego, ponieważ jest coraz więcej osób potrzebujących pomocy z powodu nadużywania Internetu. Poprzez uczenie dobrych nawyków i praktykowanie zdrowego trybu życia przestrzegamy Bożego przykazania: „Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego” (Mk 12,31). Jest to trudne zadanie, ponieważ żyjemy już w cyfrowym świecie, gdzie rzeczywistość bardzo przenika się z tym, co generuje komputer i sztuczna inteligencja. Nasza troska o młode pokolenie ma polegać przede wszystkim na dawaniu dobrego przykładu. Zjawisko przewijania i odświeżania stron jest znane dla większości użytkowników mediów społecznościowych, jednak jest to strata cennego czasu. Jedne z badań wykazały, że największym problemem dzieci i młodzieży jest poczucie samotności – dotyczy to ponad 30% polskiego społeczeństwa³⁸. Aby nie dać uwikłać się w sieć internetowego świata, dorośli powinni zrobić wszystko, aby ograniczać dzieciom dostęp do mobilnych urządzeń, zwracać uwagę na nielegalne posiadanie kont w mediach społecznościowych, budować relacje interpersonalne, aktywnie i kreatywnie spędzać wolny czas oraz promować wartości takie jak szacunek, sprawiedliwość, uczciwość, pracowitość. Kościół rzymskokatolicki jest otwarty na współpracę i dbanie o integralny rozwój człowieka. Zauważa to także papież Franciszek, który twierdzi, że nie ma gotowych recept i technicznych rozwiązań na wszystko. W skomplikowanym świecie, w jakim żyjemy, lektura Ewangelii przypomina człowiekowi istotę życia. Z chrześcijańskiego punktu widzenia należy dołożyć wszelkich starań, aby człowiek mógł przejść formację intelektualną, ludzką i duchową. Zaniedbanie któregoś z powyższych obszarów uważam za utratę szansy na wszechstronny rozwój własny oraz dążenie do pełni człowieczeństwa. Nie jest stosowne w dzisiejszym świecie, aby uznawać się za znawcę wszystkich tematów. W pokorze należy przyjąć fakt, że potrzebujemy wsparcia, wiedzy, inspiracji, motywacji do działania na rzecz dobra wspólnego. Interdyscyplinarność w myśleniu oraz docenienie dorobku i doświadczenia wielu instytucji (także Kościoła rzymskokatolickiego) przyczyni się do budowania lepszego świata.

Bibliografia

Dokumenty Kościoła

Benedykt XVI, *Adhortacja Apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła Verbum Domini*, Rzym 2010.

Benedykt XVI, *Portale społecznościowe: bramy prawdy i wiary; nowe przestrzenie dla ewangelizacji*, Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2013.

³⁸ M. Dębski, J. Flis J., *Młode głowy...*, *op. cit.*, s. 31.

- Dicastero per la comunicazione, *Verso una pienna presenza. Riflessione pastorale sul coinvolgimento con i social media*, Roma 2023.
- Franciszek, *Adhortacja Apostolska o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie Evangelii Gaudium*, Rzym 2013.
- Franciszek, „Chodź i zobacz” (J 1,46). *Komunikować, spotykając osoby, tam gdzie są, i takie, jakie są*, Orędzie na 55. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2021.
- Franciszek, *Komunikacja i Miłosierdzie – owocne spotkanie*, Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2016.
- Franciszek, *Mówić z sercem. „Prawdziwie w miłości” (Ef 4,15)*, Orędzie na 57. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2023.
- Franciszek, „Nie lękaj się, bo jestem z Tobą” (Iz 43,5). *Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach*, Orędzie na 51. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2017.
- Franciszek, „Obyś mógł opowiadać i utrwalić w pamięci” (Wj 10,2). *Życie staje się historią*, Orędzie na 54. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2020.
- Franciszek, „Prawda was wyzwoli” (J 8,32). *Fake news a dziennikarstwo pokoju*, Orędzie na 52. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2018.
- Franciszek, *Przekaz ukazujący rodzinę jako sprzyjające środowisko spotkania w bezinteresownej miłości*, Orędzie na 49. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2015.
- Franciszek, *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania*, Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2014.
- Franciszek, *Przemówienie z okazji Światowych Dni Młodzieży*, Kraków 2016.
- Franciszek, *Słuchanie uchem serca*, Orędzie na 56. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2022.
- Franciszek, *Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej*, Orędzie na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2024.
- Franciszek, „Wszyscy tworzymy jedno” (Ef 4,25). *Od wirtualnych wspólnot społecznościowych do wspólnot ludzkich*, Orędzie na 53. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2019.
- Jan Paweł II, *Encyklika Fides et ratio*, Rzym 1998.
- Jan Paweł II, *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu – Szybki rozwój*, Rzym 2005.
- Jan Paweł II, *Media w rodzinie. Ryzyko i bogactwo*, Orędzie na 38. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Rzym 2004.
- Paulus VI, *Le comunicazioni sociali a servizio della verità*, Messaggio Del Santo Padre Paolo VI Per La Vi Giornata Mondiale Delle Comunicazioni Sociali, Roma 1972.
- Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazu Inter mirifica*, Rzym 1963.

Opracowania

- Dębski M., Flis J., *Młode głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi*, Warszawa 2023.
- Doleckiński D., *Nowe media w komunikacji wewnętrznej uczelni publicznych*, Poznań 2021.
- Górski A., *Podstawy i techniki komunikowania społecznego*, Poznań 2006.
- Kloch J., *Kościół w Polsce wobec WEB 2.0*, Kielce 2013.
- Laskowska M., Marcyński K., *Sztuka komunikacji według Franciszka. Bliżej – prościej – głębiej*, Warszawa 2016.

- Nęcek R., *Edukacja medialna w nauczaniu społecznym papieża Franciszka*, Kraków 2016.
- Przybysz M., *Kościół w kryzysie? Crisis management w Kościele w Polsce*, Tarnów 2008.
- Przybysz M., *Kościół w social media. Komunikacja instytucji eklezjalnych w mediach społecznościowych w perspektywie medioznawczej i teologicznej*, „Kultura – Media – Teologia” 2018, (35), s. 140–166.
- Przybysz M., *Św. Jan Paweł II apostołem nowych mediów*, [w:] W. Misztal, M. Radej, R. Nęcek (red.), *Jan Paweł II i komunikacja społeczna*, Kraków 2020, s. 113–156.
- Szczepaniak M., *Msze Święte radiowe w aktach poznańskiej Kapituły Metropolitalnej. Źródła do dziejów Kościoła i polskiej radiofonii (1927–1934)*, Poznań 2023.

